

Leefstijl

Sociaal-emotionele vaardigheden
voor het primair onderwijs

Handleiding groep 3

Colofon

Uitgeverij: Uitgeverij Edu'Actief b.v. Meppel
Auteurs: Odile van Eck, Sabien Onvlee
Redactie: Uitgeverij Edu'Actief b.v. Meppel
Inhoudelijke redactie: Marleen Blokhuis
Advies en media-educatie: Dr. Martine F. Delfos,
Advies: Dr. Clementine van Eck en Delano Mc Andrew
Vormgeving: Van der Eijk Grafisch Ontwerp
Illustraties: Bart Kranenburg, Mirèn van Alphen
Drukwerk: Scan Laser, Zaandam

Docentenhandleiding Leefstijl voor primair onderwijs groep 3

Feedback

Corinne Boswijk
 Bas Wesseling
 Heinnie Kieft
 Hilde Teunen
 Marry van der Aa
 Rianne Vervoorn

Met dank aan:

St. Willibrordusschool, Bakel
 Rehobothschool, Nijkerk
 Stoklandschool, Son en Breugel
 De Korenaar, Eindhoven
 De Letterbeam, Heerenveen
 Het Kompas, Heerenveen
 De Uilenbrink, Veghel

ISBN: 978 90 3720 709 5

NUR: 194

Trefwoord: leermiddelen; sociaal-emotionele ontwikkeling primair onderwijs

Copyright © 2011 Uitgeverij Edu'Actief b.v. Meppel
 Postbus 1056
 7940 KB Meppel
 Tel.: 0522-235235
 Fax: 0522-235222
 E-mail: info@edu-actief.nl
 Internet: www.edu-actief.nl

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, microfilm, fotokopie of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.
 No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the publisher.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb. 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (Postbus 3060, 2130 KB) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

De uitgever heeft ernaar gestreefd de auteursrechten te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Inhoud handleiding groep 3

Thema 1	De groep? Dat zijn wij!	83
Les 1	Weer naar school	85
<i>Activiteiten</i>	1. Waar gaat deze les over?	88
	2. Naampjeklap	88
	3. Heb jij dat ook?	88
	4. Koning Indigo	89
<i>Verwerking en afronding</i>	5. Dit ben ik!	89
Les 2	Wie helpt?	91
<i>Activiteiten</i>	1. Zakjesrace	94
	2. Waar gaat deze les over?	94
	3. Wie helpt?	95
	4. Het grote opruimspel	95
<i>Verwerking en afronding</i>	5. Het hulpjeslabyrint	96
	Extra: Schaduwtroepje	96
<i>Media-educatie</i>	Computer-wizard	96
Les 3	Afgesproken?	97
<i>Activiteiten</i>	1. Waar gaat deze les over?	100
	2. Wat gebeurt er als ...?	100
	3. Is dit aardig?	100
<i>Verwerking en afronding</i>	4. Afgesproken?	101
<i>Kopieerblad 1</i>	Afgesproken?	102
Les 4	Wil je met me spelen?	103
<i>Activiteiten</i>	1. Bomen en takken	106
	2. Waar gaat deze les over?	106
	3. Een, twee of drie?	106
	4. Wie met wie?	107
<i>Verwerking en afronding</i>	5. Schoolpleinspelletjes	107
	Extra: Joepie Joepie is gekomen	108

Thema 2	Praten en luisteren	109
Les 1	Wat hoor jij?	111
<i>Activiteiten</i>	1. Hou je oren open	114
	2. Waar gaat deze les over?	114
	3. De luistertrein	114
<i>Verwerking en afronding</i>	4. Karel Koudoor zoekt de luistervorst	116
	Extra: Wat hoor jij?	116
<i>Media-educatie</i>	Wie is wie? Wat is wat?	116
<i>Kopieerblad 1</i>	Hou je oren open	117
Les 2	Vraag maar raak	119
<i>Activiteiten</i>	1. Vraag maar raak	122
	2. Waar gaat deze les over?	122
	3. Welke vragen stel je?	122
	4. Hoe vraag je het?	123
<i>Verwerking en afronding</i>	5. (On)vriendelijk!	124
Les 3	Vertel 't maar!	125
<i>Activiteiten</i>	1. Waar gaat deze les over?	128
	2. Het verboden woord	128
	3. Vertel 't maar	128
<i>Verwerking en afronding</i>	4. De voorstelling kan beginnen!	129
	Extra: Woorden en zinnen 'rijgen'	129
<i>Kopieerblad 1</i>	Het verboden woord	130
Les 4	Ik kan alles beter!	131
<i>Activiteiten</i>	1. Slakkengang	134
	2. Waar gaat deze les over?	134
	3. Ik kan alles beter	134
	4. Ik kan het beste opscheppen	135
	5. Schep maar op, speel maar uit	135
<i>Verwerking en afronding</i>	6. De regenboogmannetjes	136
<i>Media-educatie</i>	Opscheppen op tv	136

Thema 3	Ken je dat gevoel?	137
Les 1	Fijn of vervelend	139
<i>Activiteiten</i>	1. Waar gaat deze les over?	142
	2. Ik voel me zo	142
	3. Zing het boos, bang, verdrietig en blij!	143
	4. Fijn of ...?	143
<i>Verwerking en afronding</i>	5. Zou iedereen dat hebben?	143
	6. Ik voel me nu ...	144
<i>Media-educatie</i>	Computergevoel	144
<i>Kopieerblad 1</i>	Ik voel me nu	145
Les 2	Bakkie troost	147
<i>Activiteiten</i>	1. Gaan als	150
	2. Waar gaat deze les over?	150
	3. Mo valt een gat in zijn knie	150
	4. Bakkie troost	151
<i>Verwerking en afronding</i>	5. Van verdrietig naar blij	151
<i>Kopieerblad 1</i>	Van verdrietig naar blij	152
Les 3	Ben jij bang voor ...?	153
<i>Activiteiten</i>	1. Bloemen plukken	156
	2. Waar gaat deze les over?	156
	3. Waar ben jij bang voor?	156
	4. Wat doe jij als je bang bent?	157
<i>Verwerking en afronding</i>	5. Bang in het donker	157
	6. De bange-bibber-rap	158
	Extra: De spokenmepper	158
<i>Media-educatie</i>	Enge films	158
Les 4	Wat doe je als je boos bent?	159
<i>Activiteiten</i>	1. Bessie is boos	164
	2. Waar gaat deze les over?	164
	3. Wat doe je als je boos bent?	164
<i>Verwerking en afronding</i>	4. Ruzie!	165
	5. Bessie is boos – vervolg	165
	Extra: Driftkikker	165
<i>Kopieerblad 1</i>		166

Thema 4	Ik vertrouw op mij!	167
Les 1	Kijk eens wat ik kan!	169
<i>Activiteiten</i>	1. Wie is het?.....	172
	2. Waar gaat deze les over?.....	172
	3. Kijk eens wat ik kan!.....	172
	4. Daar ben ik goed in.....	172
<i>Verwerking en afronding</i>	5. Zonnestraaltjes	173
	6. Een zonnetje voor de klas	173
	Extra: In het zonnetje.....	173
<i>Media-educatie</i>	Digihelden.....	174
<i>Kopieerblad 1a+b</i>	Daar ben ik goed in	175, 176
Les 2	Mensen wensen	177
<i>Activiteiten</i>	1. Inke, pinke, pinke, rood, wit, blauw	180
	2. Waar gaat deze les over?.....	180
	3. Wiede wiede wiets	181
	4. Zoveel mensen, zoveel wensen.....	181
<i>Verwerking en afronding</i>	5. Hannah wil iemand anders zijn.....	182
Les 3	Een aardigheidje	183
<i>Activiteiten</i>	1. De rivier de Rhône.....	186
	2. Waar gaat deze les over?.....	187
	3. Wie doet aardig?	187
<i>Verwerking en afronding</i>	4. Aardig voor anderen	188
Les 4	Familiebanden	189
<i>Activiteiten</i>	1. Wie is wie?.....	192
	2. Waar gaat deze les over?.....	192
	3. Het huis van	192
	4. Wie doet wat?	192
<i>Verwerking en afronding</i>	5. Knuffel-de-buffel	193
	Extra: Een familiestamboom van plaatjes (foto's).....	194
<i>Kopieerblad 1</i>	Het huis van	195

Thema 5	Allemaal anders, iedereen gelijk.....	197
Les 1	Plagen of pesten?	199
<i>Activiteiten</i>	1. Pandverbeuren.....	204
	2. Waar gaat deze les over?	204
	3. Plagen of pesten?	204
<i>Verwerking en afronding</i>	4. Jasper wordt gepest.....	205
	Extra: Het schoolbord	205
Les 2	Je mannetje staan.....	207
<i>Activiteiten</i>	1. Pak die stoel!.....	210
	2. Waar gaat deze les over?	210
	3. Je mannetje staan	210
<i>Verwerking en afronding</i>	4. Ik wil dat niet!	210
	Extra: Ik wil niet meer	211
<i>Media-educatie</i>	Koop je het of koop je het niet?	212
Les 3	Niemand is hetzelfde.....	213
<i>Activiteiten</i>	1. Ontdek het verschil.....	216
	2. Waar gaat deze les over?	216
	3. Anders dan anderen.....	216
<i>Verwerking en afronding</i>	4. Vingerafdrukken.....	217
Les 4	Wat vind jij?	219
<i>Activiteiten</i>	1. In de wolken	222
	2. Hetzelfde of anders?	222
	3. Waar gaat deze les over?	223
	4. Verschil van mening	223
<i>Verwerking en afronding</i>	5. Ik zie, ik zie, wat jij niet ziet	224
<i>Media-educatie</i>	Waarnaar kijken we?.....	224

Thema 6	Lekker gezond	225
Les 1	Even lekker soppen.....	217
<i>Activiteiten</i>	1. Mo wast zijn haar	230
	2. Waar gaat deze les over?	230
	3. Even lekker soppen	230
	4. Wat is gezond?.....	231
<i>Verwerking en afronding</i>	5. Levi in bad en Loes onder de douche.....	232
	Extra: Luizenpluizen.....	234
<i>Media-educatie</i>	Gaat de koningin in bad?.....	234
Les 2	Groter groeien	235
<i>Activiteiten</i>	1. Kleed je om	238
	2. Waar gaat deze les over?	239
	3. Groter groeien	239
	4. Binnenstebuiten.....	239
<i>Verwerking en afronding</i>	5. Bessie is een kleine garnaal	240
<i>Media-educatie</i>	Hou oud is Donald Duck?	240
<i>Kopieerblad 1</i>	Groter groeien	241
Les 3	Oei, kijk uit!.....	243
<i>Activiteiten</i>	1. Rood, oranje, groen.....	246
	2. Waar gaat deze les over?	246
	3. Oei, kijk uit!.....	246
<i>Verwerking en afronding</i>	4. Peter Pech.....	247
<i>Media-educatie</i>	Niet zo sterk als Pippi	247
<i>Kopieerblad 1a+b</i>	Oei, kijk uit!.....	248, 149
Les 4	Een applausje voor de groep.....	251
<i>Activiteiten</i>	1. Waar gaat deze les over?	254
	2. Ik kan nu meer!.....	254
	3. Een applausje voor de groep	254
<i>Verwerking en afronding</i>	4. Een fijne vakantie voor jou.....	255
	Extra: De afscheidsknuffel	255
<i>Kopieerblad 1</i>		256

Thema 1 **De groep? Dat zijn wij!**

Les 1 **Weer naar school**

Samen plezier maken en elkaar beter leren kennen.

Achtergrond voor leerkrachten

In dit eerste thema besteden we tijdens de vier leefstijllessen aandacht aan de sfeer in de groep. Als de sfeer goed is, voelen kinderen zich in de klas op hun gemak. Vaak zullen kinderen die niet van school(vakken) houden toch met plezier naar school komen als ze goed contact hebben met de leerkracht en hun klasgenoten. Omgekeerd geldt natuurlijk hetzelfde: kinderen die leren leuk vinden, maar zich niet prettig voelen in de groep, komen waarschijnlijk met tegenzin naar school. Een goed functionerende groep heeft een positieve invloed op de persoonlijke ontwikkeling van ieder kind afzonderlijk en zal de creativiteit van de groep in zijn geheel vergroten.

In de eerste les van het nieuwe schooljaar staat de (hernieuwde) kennismaking met elkaar en de leerkracht centraal. Ook al kennen sommige kinderen elkaar al, ze kunnen altijd meer van elkaar te weten komen. Iedereen is uniek en heeft zo zijn eigen redenen om zich op een bepaalde manier te gedragen. Als je elkaar beter kent, begrijp je elkaars reacties beter, en wordt het onderlinge contact beter.

Plezier maken is een belangrijk doel op zich. Als kinderen merken dat ze samen 'lol' kunnen maken, ontstaat er eerder een gevoel van onderlinge verbondenheid. Het lijkt misschien een open deur, maar voor het groepsgevoel is het van belang dat iedereen elkaars namen kent en ook weet hoe alle namen worden uitgesproken.

Het woordenmonster

Gebruik het Woordenmonster als volgt: bevestig een A4-tje in de buik van het monster. Nieuwe woorden schrijft u in de buik van het beest. Gebruik deze woorden regelmatig, zodat ze bekend(er) worden. Voeg nieuwe woorden toe en vervang na verloop van tijd de (bekende) woorden door een nieuw A4-tje in de buik van het monster te bevestigen. De achterliggende gedachte bij het woordenmonster is dat het de woordenschat van de kinderen helpt te vergroten.

Lesdoel

Kinderen:

- leren elkaars naam.
- maken samen plezier en leren elkaar beter kennen.
- ervaren dat ze van verschillende dingen houden.

Overzicht lessuggesties

Activiteiten

1. Waar gaat deze les over?

2. Naampjeklap

Een spel. Kinderen zeggen hun naam en klappen het aantal lettergrepen uit hun naam.

3. Heb jij dat ook?

Een spel. Kinderen voeren een opdracht uit als ze voldoen aan de kenmerken die de leerkracht noemt.

4. Koning Indigo

Een verhaal over een koning die alleen van de kleur blauw houdt.

Verwerking en afronding

5. Dit ben ik!

Een opdracht uit het werkboek. Kinderen geven aan waar ze van houden.

Woordenmonster

Thuiswerk

Materiaal

- Voor activiteit 4:
Voorleesboek bladzijde 8 tot en met 11.
- Voor activiteit 5:
Werkboek.

Lessuggesties Activiteiten

1 Waar gaat deze les over?

'In deze les doen we spelletjes om samen plezier te hebben en elkaar beter te leren kennen.'

2 Naampjeklap

Een spel. Kinderen zeggen hun naam en klappen het aantal lettergrepen uit hun naam.

De kinderen zitten in een kring. Begin als leerkracht met het noemen van uw naam. Klap daarbij op iedere lettergreep in uw handen. De kinderen mogen meeklappen.

Ga daarna het rijtje af. Ieder kind noemt eerst zijn naam. Daarna herhaalt de hele klas de naam van het kind en ze klappen daarbij op iedere lettergreep in hun handen.

Bijvoorbeeld: Rob, klap; Fatima, klap, klap, klap; Sabien, klap, klap.

Zet ook een stoel in de kring voor kinderen die afwezig zijn. Ook hun namen worden zo genoemd.

Alle kinderen met één lettergreep (= klap) in hun naam gaan staan. De groep noemt om de beurt nog een keer al deze namen terwijl er steeds één keer geklapt wordt. Daarna gaan alle kinderen met twee lettergrepen in hun naam staan. De groep noemt om de beurt nog een keer al deze namen terwijl er twee keer geklapt wordt. Enzovoort.

Als iedereen geweest is, geeft de klas zichzelf een groot applaus.

Mogelijke vragen

- Steek je armen in de lucht als je alle namen van kinderen in de klas al kent.
- Wordt jouw naam goed uitgesproken? *Indien dit niet het geval is, oefen je met elkaar de naam van het kind, tot het kind vindt dat zijn naam goed wordt uitgesproken.*

3 Heb jij dat ook?

Een spel. Kinderen voeren een opdracht uit als ze voldoen aan de kenmerken die de leerkracht noemt.

De kinderen zitten in een kring. U noemt een kenmerk en geeft een opdracht. Kinderen die voldoen aan het kenmerk voeren de opdracht uit.

Mogelijke opdrachten

- Kinderen met een blauwe broek zwaaien met hun armen.
- Kinderen met klittenbandschoenen springen zo hoog als ze kunnen.
- Kinderen met bruine ogen knipperen met hun ogen.
- Kinderen die een oudere broer of zus hebben, stampen met hun voeten.
- Kinderen die een jongere broer of zus hebben, klappen in hun handen.
- Kinderen die gisteren tv hebben gekeken, leggen hun handen op hun hoofd.
- Kinderen die een huisdier hebben, hinkelen op hun plaats.
- Kinderen die heel graag frietjes eten, trekken een blij gezicht.

Kinderen kunnen zelf meer opdrachten verzinnen.

4 Koning Indigo

Een verhaal over een koning die alleen van de kleur blauw houdt.

Lees het verhaal *Koning Indigo* op bladzijde 8 van het voorleesboek.

Mogelijke vragen

- Wat vind je van de koning in het verhaal?
- Wat vonden de mensen ervan dat alles in het land blauw was?
- Zou je echt ziek kunnen worden als alles blauw wordt gemaakt?
- Wie heeft er een lievelingskleur? Welke kleur is dat?
- Hoe kun je zien dat dat je lievelingskleur is?

Verwerking en afronding

5 Dit ben ik!

Een opdracht uit het werkboek. Kinderen geven aan waar ze van houden.

Maak samen met de kinderen de opdracht *Waar ik van houd* in het werkboek. Vraag de kinderen wat ze leuk vinden om binnen te spelen. Houden ze van computer of tv-kijken? Van bouwen met lego of knex? Of spelen ze graag met poppen of autootjes? Op het werkblad kleuren ze de rondjes bij de vakjes waar ze van houden. Is er nog iets waar ze binnen graag mee spelen? Laat de kinderen vertellen welk spel dat is. De overige opdrachten worden op dezelfde manier besproken.

Daarna maken de kinderen de opdracht *Dit ben ik!* in het werkboek. Op de tekening geven ze aan hoe oud ze zijn, door net zoveel vingers van het poppetje in te kleuren als ze oud zijn. In het spreekwolkje schrijven ze hun naam. Ze kleuren de kleren van het poppetje in hun lievelingskleuren. De lengte en schoenmaat kunnen op school of thuis worden ingevuld.

Woordenmonster

Mogelijk woord: indigo.

Thuiswerk

Zie de opdracht *Kleur je huis en ruim die troep op!* in het werkboek.